

MARIETA SAFTA

IULIA ELENA NISTOR

FIȘE DE DREPT
CONSTITUȚIONAL
VOLUMUL 1

Ediția a 3-a

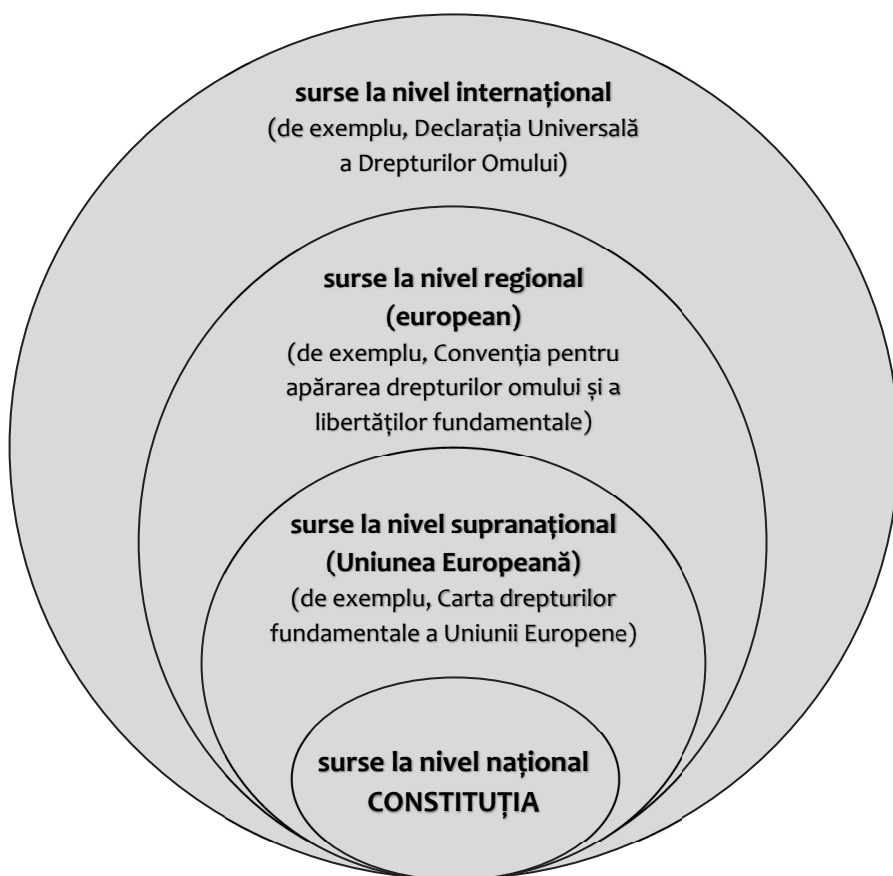
Editura
Hamangiu
2025

FIȘA NR. 13

DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE. NOȚIUNI GENERALE

I. NOȚIUNE

Pluralism legal – multitudinea de surse normative, la nivel național, supranațional, regional și internațional.

II. PRINCIPII, DREPTURI ȘI LIBERTĂȚI FUNDAMENTALE PREVĂZUTE DE CONSTITUȚIA ROMÂNIEI

Principii aplicabile drepturilor și libertăților fundamentale

- universalitatea [art. 15 alin. (1)];
- neretroactivitatea legii [art. 15 alin. (2)];
- egalitatea în drepturi (art. 16);
- accesul liber la justiție (art. 21);
- restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți (art. 53);
- principiul securității juridice [art. 1 alin. (3) și (5)].

Inviolabilități	Drepturi și libertăți social-economice și culturale	Drepturi și libertăți social-politice
• dreptul la viață și la integritate fizică și psihică (art. 22); • libertatea individuală (art. 23); • dreptul la apărare (art. 24); • dreptul la liberă circulație (art. 25); • dreptul la ocrotirea vieții intime, familiale și private (art. 26); • inviolabilitatea domiciliului (art. 27).	• dreptul la învățătură (art. 32); • dreptul la cultură (art. 33); • dreptul la ocrotirea sănătății (art. 34); • dreptul la un mediu sănătos (art. 35); • dreptul la muncă și la protecție socială, respectiv interzicerea muncii forțate (art. 41-42); • dreptul la grevă (art. 43); • dreptul de proprietate privată (art. 44); • libertatea economică (art. 45); • dreptul la moștenire (art. 46); • dreptul la un nivel de trai decent (art. 47);	• libertatea conștiinței (art. 29); • libertatea de exprimare (art. 30); • dreptul la informație (art. 31); • libertatea întrunirilor (art. 39); • dreptul de asociere (art. 40); • secretul corespondenței (art. 28).

	• dreptul la căsătorie (art. 48); • dreptul copiilor și tinerilor la protecție și asistență (art. 49); • dreptul persoanelor cu handicap la protecție specială (art. 50).	

Drepturi exclusiv politice	Drepturi garanții
• dreptul de vot (art. 36); • dreptul de a fi ales (art. 37); • dreptul de a fi ales în Parlamentul European (art. 38).	• dreptul de petiționare (art. 51); • dreptul persoanei vătămate de către o autoritate publică (art. 52).

„Cât privește **consacrarea și sfera principiilor fundamentale**, discuțiile în cadrul Congresului au evidențiat existența, deopotrivă, a unor **principii explicite**/expres stabilite în corpul legilor fundamentale, de regulă în preambulul acestora, precum și a **unor principii implicite**, care sunt deduse din interpretarea textelor constituționale ca un întreg/în ansamblul lor, cu identificarea de conexiuni și sensuri noi ale unor norme legale. Pentru identificarea, interpretarea și aplicarea principiilor constituționale sunt utilizate o varietate de metode: gramaticală, teleologică, sistematică, istorică, fiind unanim acceptat – cu referire expresă la materia drepturilor fundamentale – că o interpretare pur literală nu este compatibilă cu specificul acestora. Pe lângă metodele tradiționale enunțate a fost evidențiată în mod deosebit metoda interpretării evolutive, care presupune reevaluarea textelor în timp, în raport de evoluțiile socio-culturale și istorice. Tot astfel, a fost dezvoltată problematica rolului lucrărilor pregătitoare ale constituțiilor, precum și a valorii conferite în cadrul controlului de constituționalitate unor documente precum, în cazul Moldovei, Declarația de Independență” (M. SAFTA, *Cel de-al XVII-lea Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene, Batumi, Georgia, 28 iunie-1 iulie 2017. Rolul curților constituționale în asigurarea respectării și aplicării principiilor constituționale*, 18 iulie 2017, <https://www.juridice.ro/524857/cel-de-al-xvii-lea-congres-al-conferintei-curtilor-constitutionale-europene-batumi-georgia-28-iunie-1-iulie-2017-rolul-curtilor-constitutionale-asigurarea-respectarii-si-aplicarii-principiilor.html>).

III. TEME DE ANALIZĂ ȘI DEZBATERE

1. Explicați specificul drepturilor și libertăților fundamentale.
2. Explicați conceptul de pluralism legal în materia drepturilor și libertăților fundamentale.
3. Realizați o fișă în care să enumerați drepturile și libertățile consacrate de Declarația Universală a Drepturilor Omului.
4. Realizați o fișă în care să enumerați drepturile și libertățile consacrate de Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.
5. Realizați o fișă în care să enumerați drepturile și libertățile consacrate de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.
6. Comparați cele trei fișe realizate și exprimați constatările dumneavoastră.
7. Realizați un eseu de maximum 4 pagini în care să analizați drepturile și libertățile fundamentale în corelație cu principiul statului de drept, consacrat de art. 1 alin. (3) din Constituție.
8. *Dezbateri:* există o ierarhie a drepturilor și libertăților fundamentale?

IV. TEST 11

Selectați răspunsul corect:

1. Drepturile și libertățile fundamentale sunt reglementate în:
  - a) Codul penal;
  - b) Legea cetățeniei;
  - c) Constituția României;
  - d) Legea administrației publice.
2. Drepturile fundamentale sunt:
  - a) drepturi acordate minorităților;
  - b) drepturi sociale garantate doar prin tratate;
  - c) drepturi recunoscute de stat, inalienabile și inviolabile;
  - d) drepturi acordate de Guvern prin hotărâri.
3. Principiul constituțional al universalității implică:
  - a) aplicarea drepturilor doar cetățenilor români;
  - b) aplicarea doar în timpul stării de normalitate;
  - c) aplicarea tuturor drepturilor tuturor persoanelor aflate pe teritoriul României;
  - d) aplicarea numai în cazuri de urgență.
4. Care dintre următoarele NU este un drept fundamental/o libertate fundamentală?
  - a) libertatea de exprimare;
  - b) dreptul la vot;
  - c) libertatea de asociere;

- d) dreptul la replică.
- 5. Drepturile fundamentale pot fi restrânse:
  - a) oricând, prin decizie politică;
  - b) doar prin decret prezidențial permanent;
  - c) numai prin lege, în condiții stricte, proporțional și pentru perioadă determinată;
  - d) prin regulament al unei instituții.
- 6. Ce drept este absolut, nefiind supus restrângerii?
  - a) dreptul la viață;
  - b) dreptul la muncă;
  - c) dreptul la grevă;
  - d) dreptul de vot.
- 7. În Constituție, drepturile și libertățile sunt garantate:
  - a) doar cetățenilor născuți în România;
  - b) exclusiv în perioadele electorale;
  - c) fiecărei persoane în parte, fără discriminare;
  - d) numai celor cu domiciliul în țară.
- 8. Dreptul la apărare este:
  - a) opțional, la discreția judecătorului;
  - b) limitat la cauze penale;
  - c) asigurat în toate etapele procesului;
  - d) garantat doar pentru avocați.
- 9. Dreptul la informație presupune:
  - a) accesul liber la informațiile de interes public;
  - b) obținerea de informații doar prin Parlament;
  - c) restrângerea informației în caz de criză economică;
  - d) dreptul de a accesa rețele sociale.
- 10. Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale este o:
  - a) responsabilitate exclusivă a Parlamentului;
  - b) obligație a cetățeanului;
  - c) obligație fundamentală a statului;
  - d) dispoziție politică facultativă.

V. BIBLIOGRAFIE

- 1. Constituția României;
- 2. Declarația Universală a Drepturilor Omului;
- 3. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice;
- 4. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;
- 5. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene;
- 6. *Rule of Law Checklist*, adoptată de Comisia de la Veneția la cea de-a 106-a Sesiune plenară, Veneția, 11-12 martie 2016, <https://www.venice.coe.int>.

7. *Human Rights and Fundamental Freedoms: The Relationship of International, Supranational and National Catalogues in the 21st Century*, rapoarte naționale, <https://www.cecc2017-2020.org/congress/xviiiith-congress/national-reports/>;
8. M. SAFTA, *Cel de-al XVII-lea Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene, Batumi, Georgia, 28 iunie-1 iulie 2017. Rolul curților constituționale în asigurarea respectării și aplicării principiilor constituționale*, 18 iulie 2017, <https://www.juridice.ro/524857/cel-de-al-xvii-lea-congres-al-conferintei-curt-ilor-constitutionale-europene-batumi-georgia-28-iunie-1-iulie-2017-rolul-curti-lor-constitutionale-asigurarea-respectarii-si-aplicarii-principiilor.html>;
9. M. SAFTA, *Drept constituțional și instituții politice. Vol. I. Teoria generală a dreptului constituțional. Drepturi și libertăți*, ed. a 9-a, Ed. Hamangiu, București, 2025;
10. T. TOADER, M. SAFTA, *Constituția României – decizii CCR, hotărâri CEDO, hotărâri CJUE, legislație conexă*, ed. a 5-a, Ed. Hamangiu, București, 2023;
11. C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010.

FIȘA NR. 51

DREPTUL PERSOANEI VĂTĂMATE DE O AUTORITATE PUBLICĂ

I. REGLEMENTARE

La nivel național

CONSTITUȚIA ROMÂNIEI

Articolul 52. Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

(1) Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Condițiile și limitele exercitării acestui drept se stabilesc prin lege organică.

(3) Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență.

La nivel internațional

PACTUL INTERNAȚIONAL CU PRIVIRE LA DREPTURILE CIVILE ȘI POLITICE

Articolul 14

(...) 6. Când o condamnare penală definitivă este ulterior anulată sau se acordă grațierea deoarece un fapt nou sau nou-descoperit dovedește că s-a produs o eroare judiciară, persoana care a suferit o pedeapsă în urma acestei condamnări va primi o indemnizație în conformitate cu legea, afară de cazul când s-a dovedit că nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut îi este imputabilă ei, în întregime sau în parte.

La nivel european

PROTOCOLUL NR. 7 LA CONVENȚIA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ȘI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE

Articolul 3. Dreptul la despăgubiri în caz de eroare judiciară

Atunci când o condamnare penală definitivă este ulterior anulată sau când este acordată grațierea, pentru că un fapt nou sau recent descoperit dovedește că s-a produs o eroare judiciară, persoana care a suferit o pedeapsă din cauza acestei condamnări este despăgubită conform legii ori practicii în vigoare în statul respectiv, cu excepția cazului în care se dovedește că nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut îi este imputabilă în tot sau în parte.

CARTA DREPTURILOR FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE

Articolul 41. Dreptul la bună administrare

(...) (3) Orice persoană are dreptul la repararea de către Uniune a prejudiciilor cauzate de către instituțiile sau agenții acesteia în exercitarea funcțiilor lor, în conformitate cu principiile generale comune legislațiilor statelor membre. (...)

II. CONȚINUT

- Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 (M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004) stabilește condițiile de exercitare a acestui drept:

Articolul 1. Subiectele de sesizare a instanței

(1) Orice persoană care se consideră vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ competente, pentru anularea actului, recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim și repararea pagubei ce i-a fost cauzată. Interesul legitim poate fi atât privat, cât și public.

(2) Se poate adresa instanței de contencios administrativ și persoana vătămată într-un drept al său sau într-un interes legitim printr-un act administrativ cu caracter individual, adresat altui subiect de drept.

(3) Avocatul Poporului, în urma controlului realizat, potrivit legii sale organice, dacă apreciază că ilegalitatea actului sau refuzul autorității administrative de a-și realiza atribuțiile legale nu poate fi înlăturat decât prin justiție, poate sesiza instanța competentă de contencios administrativ de la domiciliul petentului. Petiționarul dobândește de drept calitatea de reclamant, urmând a fi citat în această calitate. Dacă petiționarul nu își însușește acțiunea formulată de Avocatul Poporului la primul termen de judecată, instanța de contencios administrativ anulează cererea.

(4) Ministerul Public, atunci când, în urma exercitării atribuțiilor prevăzute de legea sa organică, apreciază că încălcările drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor se datorează existenței unor acte administrative unilaterale individuale ale autorităților publice emise cu exces de putere, cu acordul prealabil al acestora, sesizează instanța de contencios administrativ de la domiciliul persoanei fizice sau de la sediul persoanei juridice vătămate. Petiționarul dobândește de drept calitatea de reclamant, urmând a fi citat în această calitate.

(5) Când Ministerul Public apreciază că prin emiterea unui act administrativ normativ se vătămă un interes legitim public, sesizează instanța de contencios administrativ competentă de la sediul autorității publice emitente.

(6) Autoritatea publică emitentă a unui act administrativ unilateral nelegal poate să solicite instanței anularea acestuia, în situația în care actul nu mai poate fi revocat întrucât a intrat în circuitul civil și a produs efecte juridice. În cazul admiterii acțiunii, instanța se pronunță, dacă a fost sesizată prin cererea de chemare în judecată, și asupra validității actelor juridice încheiate în baza actului administrativ nelegal, precum și asupra efectelor juridice produse de acestea. Acțiunea poate fi introdusă în termen de un an de la data emiterii actului.

(7) Persoana vătămată în drepturile sau în interesele sale legitime prin ordonanțe sau dispoziții din ordonanțe ale Guvernului neconstituționale se poate adresa instanței de contencios administrativ, în condițiile prezentei legi.

(8) Prefectul, Agenția Națională a Funcționarilor Publici și orice subiect de drept public pot introduce acțiuni în contencios administrativ, în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale.

(9) La soluționarea cererilor în contencios administrativ, reprezentantul Ministerului Public poate participa, în orice fază a procesului, ori de câte ori apreciază că este necesar pentru apărarea ordinii de drept, a drepturilor și libertăților cetățenilor.

- textul constituțional consacră răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare; dispozițiile constituționale sunt transpuse la nivel infraconstituțional prin Legea nr. 303/2022 privind statutul judecătorilor și procurorilor (M. Of. nr. 1102 din 16 noiembrie 2022):

Articolul 268

(1) Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare.

(2) Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea judecătorilor și procurorilor care, chiar dacă nu mai sunt în funcție, și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență, conform definiției acestora de la art. 272.

(3) În lipsa relei-credințe sau a gravei neglijențe, judecătorii și procurorii nu răspund pentru soluțiile pronunțate.

(4) Există eroare judiciară atunci când:

a) s-a dispus în cadrul procesului efectuarea de acte procesuale cu încălcarea evidentă a dispozițiilor legale de drept material și procesual, prin care au fost încălcate grav drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, producându-se o vătămare care nu a putut fi remediată printr-o cale de atac ordinară sau extraordinară;

b) s-a pronunțat o hotărâre judecătorească definitivă în mod evident contrară legii sau situației de fapt care rezultă din probele administrate în cauză, prin care au fost afectate grav drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, vătămare care nu a putut fi remediată printr-o cale de atac ordinară sau extraordinară.

(5) Nu este îndreptățită la repararea pagubei persoana care, în cursul procesului, a contribuit în orice mod la săvârșirea erorii judiciare.

(6) Prin Codul de procedură penală pot fi reglementate ipoteze și proceduri specifice în care se poate angaja răspunderea statului și regresul acestuia.

Articolul 272

(1) Există rea-credință atunci când judecătorul sau procurorul încalcă cu știință normele de drept material ori procesual, urmărind sau acceptând vătămarea unei persoane.

(2) Există gravă neglijență atunci când judecătorul sau procurorul nesocotește din culpă, în mod grav, neîndoielnic și nescuzabil, normele de drept material ori procesual.

(3) În scopul determinării cazurilor în care se nesocotesc din culpă, în mod grav, neîndoielnic și nescuzabil, normele de drept material ori procesual se vor lua în considerare gradul de claritate și precizie a normelor încălcate, noutatea și dificultatea problemei de drept prin raportare la jurisprudența și doctrina în materie, gravitatea nerespectării, precum și alte circumstanțe profesionale obiective.

III. TEME DE ANALIZĂ ȘI DEZBATERE

1. Caracterizați dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică.
2. Realizați fișa unei decizii a Curții Constituționale a României în care s-a invocat art. 52 din Constituție.
3. Caracterizați răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare.

IV. TEST 17

Selectați răspunsul corect:

1. Ce reprezintă garanțiile drepturilor fundamentale?
  - a) drepturi economice speciale;
  - b) mijloace juridice care asigură respectarea și exercitarea drepturilor;
  - c) promisiuni politice;
  - d) drepturi acordate de partide.

2. Dreptul la un proces echitabil este garantat de:
  - a) Codul fiscal;
  - b) Legea partidelor;
  - c) Constituția României și Convenția europeană a drepturilor omului;
  - d) ordin al ministrului justiției.
3. Petiționarea este:
  - a) dreptul exclusiv al parlamentarilor;
  - b) obligația de a sesiza autoritățile locale;
  - c) dreptul oricărei persoane de a adresa cereri și reclamații autorităților publice;
  - d) un act politic.
4. Dreptul de acces la justiție înseamnă:
  - a) acces gratuit și nelimitat la orice instanță;
  - b) dreptul de a apela la justiție fără îngrădiri nejustificate;
  - c) obligația de a accepta hotărârea judecătorului;
  - d) dreptul de a intra în tribunal.
5. Dreptul la apărare este asigurat:
  - a) doar în cazul inculpaților;
  - b) doar dacă se solicită expres;
  - c) în toate fazele procesului, indiferent de natura cauzei;
  - d) numai în procesele civile.
6. Presumția de nevinovăție presupune că:
  - a) persoana trebuie să își demonstreze nevinovăția;
  - b) inculpatul este vinovat până la proba contrarie;
  - c) orice persoană este considerată nevinovată până la o hotărâre definitivă;
  - d) se aplică doar minorilor.
7. Dreptul de a nu fi judecat decât în baza legii:
  - a) este o reglementare internă;
  - b) asigură protecția împotriva abuzurilor judiciare;
  - c) nu este prevăzut în Constituție;
  - d) se aplică doar în apel.
8. Dreptul la recurs face parte din:
  - a) drepturile sociale;
  - b) drepturile patrimoniale;
  - c) garanțiile procesului echitabil;
  - d) drepturile diplomatice.
9. Garanțiile constituționale sunt protejate prin:
  - a) Legea sindicatelor;
  - b) Codul civil;
  - c) mecanisme instituționale (justiție, Avocatul Poporului, Curtea Constituțională);
  - d) reprezentanți ai administrației locale.

10. Dreptul la informație corectă contribuie la:

- a) securitatea națională;
- b) transparența actului de guvernare și participarea cetățenilor;
- c) promovarea intereselor private;
- d) activitatea comisiilor parlamentare.

V. BIBLIOGRAFIE

1. Constituția României;
2. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice;
3. Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;
4. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene;
5. Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 (M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004);
6. Legea nr. 303/2022 privind statutul judecătorilor și procurorilor (M. Of. nr. 1102 din 16 noiembrie 2022);
7. M. SAFTA, *Drept constituțional și instituții politice. Vol. I. Teoria generală a dreptului constituțional. Drepturi și libertăți*, ed. a 9-a, Ed. Hamangiu, București, 2025;
8. T. TOADER, M. SAFTA, *Constituția României – decizii CCR, hotărâri CEDO, hotărâri CJUE, legislație conexă*, ed. a 5-a, Ed. Hamangiu, București, 2023.